

razvija jako zanimivo in slikovito. Kljub nekaterim ekstravagancam se upam ta Lajovičev mešani zbor še vedno imenovati izredno krasen, in sem prepričan, da bo prejalislej prodril z najsijajnejšim uspehom.

Stanko Premrl.

Janko Leban: **Zbirka cerkvenih pesmi** za mešani zbor in z enim samospevom. V Ljubljani 1910. Založila Katoliška Bukvarna. Cena partituri K 1'40, glasovi à 20 vin. — Pesmi so vse brez izjeme preproste v koncepciji in izdelavi, lahke za izvajanje, obenem pa prav čedne in korektne ter cerkve dostojne.

P. Angelik Hribar: **Obhajilne pesmi** za mešani zbor. Drugi natis. V Ljubljani 1910. Založila Katoliška Bukvarna. Cena partituri in štirim glasovom K 3'60; pos. glasovi à 40 vin.

P. Angelik Hribar: **Adventne in božične pesmi** za mešani zbor. Drugi natis. V Ljubljani 1910. Založila Katoliška Bukvarna. Cena partituri in štirim glasovom K 4'80; pos. glasovi à 60 vin. Obe zbirki naj bodeta našim cerkvenim zborom prav toplo priporočeni.
S. P.

Mladim literatom.

I.

Svetlo trozvezdje ruske poezije: Puškin—Lermontov—Koljčov — gotovo poznate. Ali pa tudi veste, v kakšni okolici so se razvijali ti trije geniji? Prva dva sta že v prvi mladosti imela priliko, seznaniti se z vso tedanjo omiko; na licejih sta poslušala francoske profesorje, v salonih sta že zgodaj spoznala, kako živi visoka družba. A Koljčov? Mislim, da ga ni zlepa v svetovnem slovstvu pesnika, ki bi mu bila vsa okolica tako sovražna, tako neugodna, kakor njemu. Poslušajte:

Aleksej Vasiljevič Koljčov se je rodil l. 1809. v mestu Voronježu (ob Donu). Rojenice so mu vdihnile v dušo pesniškega duha in — odšle. Dete s pesniškim duhom je ostalo zapuščeno. Pri večini pesnikov in leposlovnih pisateljev vidimo, da so jim v detski dobi, ko se duh jame razvijati, pripovedovali pravljice očetje ali matere ali babice. (Puškino pestunja, Goetheju mati, — prim. pri nas: Valjavcu stara mati, J. Jurčiču ded itd.). Koljčov pa ni imel nikogar, ki bi bil dajal hrane koprneči fantaziji dečkovi; kajti oče je bil živinski in lesni trgovec in samo trgovec in v celi hiši ni imel nihče časa za bajke in povesti. Kako lepo je preprosti Horacijev oče v stari Venuziji učil svojega sina živeti, brzdati se, opazovati nespametno počenjanje raznih ljudi; — na Koljčova tudi v tem oziru ni vplivala rodbina nič: videl je povsod le dobičkaželjnost in sirovost. Kaj čuda torej, če je dečka gnalo srce vun v stepe, v gozdove, kjer je brodil po lužah in mokri travi (in se nekoč prehladil, da so mu še komaj rešili življenje)! Bil je nenavadno krepkega telesa; vsled tega je premagal vse zle posledice deške lehkomišelnosti. Nekoč je padel v najhujšem diru po stepi konju čez glavo in priletel na tilnik: tilnik mu je ostal celo življenje nekoliko upognjen, a hujšega ni bilo. — V 10. letu se je naučil brati od nekega seminarista v Voronježu: ko je črke le videl, jih je že vse poznal. Nato ga je oče dal v okrajno šolo; ker je deček že dobro čital, so ga deli takoj v drugi razred. Tu se je naučil še pisati in nekaj računati. Po štirih mesecih pa se je očetu-trgovcu zdelo, da sin že dovolj zna za vsakdanje potrebe in — vzel ga je iz šole. S tem je bila končana vsa dečkova šolska vzgoja! V tistih štirih mesecih se je naučil jako malo: o ruski slovnici in pravopisu vse svoje žive dni ni imel pravih pojmov. Pa tudi drugače je bridko občutil nedostatke mladostne šolske vzgoje: strastno je n. pr. ljubil zgodovino, toda starega veka kar ni mogel umeti; za tiste večnolepe grške pravljice (Iliado, Odisejo, Argonavte i. dr.) je dovezetna le otroška fantazija in ker jih Koljčov ni čul v tistih letih, nikdar ni mogel umeti Homerja,

ki ga je skušal brati v Gnjeđičevem ruskem prevodu, pač pa je pozneje hitro umel Sekspirja — modernega poeta. — Nekaj mu je pa vendarle koristila tista šola: vzbudilo se mu je silno veselje do branja. Kar mu je oče podaril novcev, vse je znosil h knjigotržcu za knjige, v katerih so bile ruske narodne pravljice, kakor: Bova Kraljevič, Jeruslan Lazarjevič i. dr. Veselje do pravljic pa je prav gotov znak, da ima otrok fantazijo in dar za poezijo, piše življenjepisec Koljčova, V. Bjelinskij. Čitajoč narodne pravljice pa je deček Koljčov že začutil v sebi neki temen nagon, da bi tudi sam sestavil kaj podobnega. In to je drugi znak pesniške nadarjenosti: pesniška duša noče samo sprejemati, ampak hoče — in že zgodaj — tudi ustvarjati. (Saj poet pomeni v grščini tvoritelj, stvaritelj!) Podobno se javlja umetniški genij tudi pri drugih umetnostih: rajni bogoslovec Dobnikar (kdo še ne pomni njegovih ženialnih ilustracij v Dom in Svetu?) je kot otrok videl v cerkvi pri Sv. Katarini oltarje in takoj jih je na paši izkušal iz gline napraviti. (Prim. tudi Jurčičevo povest: Golida.) — Koljčova je oče vzel iz šole zato, da bi mu gonil črede volov in ovac iz raznih sejmišč preko stepe domov ali pa jih pasel v stepi; in tako je večino leta odslej prebil deček v neizmernih stepah. Pri nas vplivajo gorski velikani, divna jezera, šumi, ravna polja na dovezetno mlado dušo, tam je vplivala stepa s svojimi nočnimi ognji: ob njih je prenočeval pod milim nebom ali pa tudi cele dneve ni stopil s konja. Vtise, ki jih je dobival v nepregledni stepi, je porabil pozneje v svojih liričnih pesmih. — Na zimo se je vračal zopet domov, v mesto. Tu je sklenil tesno prijateljstvo s sinom nekega bogatega kupca, ki je imel vse polno knjig, zlasti francoskih romanov (v ruskem prevodu n. pr. Avgusta Lafontaineja). Prijatelj jih je našemu enajst do trinajstletnemu Koljčovu posojal; in pričela se je nova doba duševnega razvoja njegovega: naenkrat so pravljice izgubile zanj svoj čar, čital je le romane in — kakor prej pri bajkah — takoj začel v duhu snovati, kako bi sam ustvaril kaj podobnega. Vendar pa zapisal ni še nič. Po treh letih prijatelj-vrstnik umrje in Koljčov je zopet osamel; le lepo število knjig mu je ostalo za njim, ki jih je čital doma in v stepi, povsod. — Dotistihmal pesmi, stihov še ni čital. Nekega dne pa kupi v starini poezije Dmitrijeva. Pride domov in začne brati; videč pa, da je pesem, začne peti, kajti mislil je, da je vsaka pesem zato zložena, da se poje. Pesmi so napravile nanj silen vtis; mnogih se je naučil napamet in vzbudila se mu je nepremagljiva želja, da bi tudi sam ustvaril kaj podobnega. Toda kako? Videl je, da verzi gladko

teko, da se stikajo njih konci, toda kaj je ritem, v čem se poezija loči od proze, ni umel in nikogar ni imel, ki bi mu to pojasnil. A v srcu je klicalo, priganjalo, da naj zapoje tudi kaj svojega... Pa kaj? Ni bilo še vsebine. Takrat pa se je nekemu prijatelju tri večere zapored sanjalo nekaj čudnega; povedal je sanje Koljčovu, ki ga je dogodek pretresel in odločil njegovo pesniško zvanje, kajti zložil je — prvo pesem „Tri videnja“, ki jo je pozneje, seveda, zavrgel. Odslej ga ni več zanimala proza, čital je le stihe in zlagal svoje tako, da je čisto mehanično posnemal svoje vzore. Silno rad bi bil izvedel sodbo kakega kritika, so-li njegovi stihii kaj vredni ali ne. Toda kje ga najti? Šel je k starinarju knjigotržcu; ta prodaja knjige, gotovo je učen mož, si je mislil. Pokaže mu torej svoje stihe; knjigotržec bere in zmajuje z glavo. Pove mu, da se mu zde verzi slabi, a da je premalo učen, da bi mu mogel povedati tudi razlog, zakaj so slabi. Dal pa mu je v roke „rusko prozodijo“ (nauk o stihotvorstvu), češ da se iz nje v tem dobro pouči. Neizrečeno blažen je hitel Koljčov domov! Imel je v roki tisti tajni ključ, ki mu odpre vrata v dom poezije!

Tedaj je bil star 17 let; vse zmožnosti duha in srca so bile po tolikem tavanju pripravljene, da bi začele delovati in ustvarjati, manjkalo je le še zadnjega poziva! In tudi ta je prišel. V očetovo hišo je prišla tedaj siromašna nevoljnica (hčerka kmeta-tlačana), Koljčovu sorodna duša; zaželel si jo je za nevesto. A bogatemu očetu-trgovcu ta izvolitev ni bila všeč. Kaj stori? Sina odpravi v stepto, siroto-nevoljnico pa medtem proda nekemu posestniku ob Donu, kjer so jo prisilili, da se je omožila z nekim kozakom: kmalu pa je umrla. Koljčov se vrne; ko nevoljnica ne najde, spozna takoj, kaj se je zgodilo... V silni bolesti smrtno zbolil. Ko je ozdravel, je zajahal v stepto, preobrnil vsak kotiček v njej, razposlal sle na vse strani — zaman! Počasi se je potolažil; v poeziji je našel tolažbo. Postal je ruski Burns!¹ Umrl je leta 1842.²

Čemu sem Vam tako obširno pripovedoval mladost ruskega pesnika? Najbrže ste že uganili. Uredništvo „Dom in Sveta“ je dobilo od več mladih pesnikov prve poizkuse;

¹ Burns, pesnik-kmet, je povzdignil narodno pesem angleško do največje umetniške dovršenosti. Njegova je n. pr. ona znana: *My heart's in the Highland, my heart is not here*...

² Prim. Ruska Antologija 1901 in Zora 1908 (Iv. Mazovec), kjer so prevedene nekatere najlepših pesmi njegovih.

vsak bi pa rad hitro izvedel sodbo o njih. A jaz si je ne upam izreči takoj. Naj ostanejo nežne ptičice zaprte en mesec ali dva v kletki mojega pisalnika! Upam, da slovenskemu slovstvu s tem ne bom preveč škodoval, kajti Koljčov me uči: pesnik, če je res pesnik po milosti božji, si pribori prej ali slej to priznanje, pa naj je okolica še tako sovražna ali nebrižna, naj ga še tako zatira ali prezira! Zatorej pogum! Čim več zaprek, tem lepša zmaga!

Obenem bi Vas, mladi prijatelji, v teh-le literarnih pogovorih rad privedel do samospoznanja. Že pri Koljčovu vidimo nekatere nedvomne znake rojenega pesnika: ljubezen do pravljic v prvi dobi in zgodnje teženje, samoraslo kaj enakega ustvariti. Ali se je to javljalo tudi na Tebi v prvih letih razvijajočega se duha? O drugih znakih bomo še govorili, tudi o tistem neposrednjem pozivu, ki udari v pripravljeno delavnico pesnikovo kot strela v smodnišnico — mora-li biti poziv vselej nesrečna ljubezen, ali pa je morda kakšen drug silen dogodek?

Dobil si odgovor, upam, pa tudi Ti, bistrooki dečko, ki si prišel nedavno ves razburjen k meni, rekoč: „Gospod, učite me stihotvorstva! Vso Ljubljano sem obšel, išoč slovenske poetike, a nimajo je nikjer!“ Potolaži se! Tvoji gg. profesorji Ti bodo v slovenskih urah kmalu obširno in točno razlagali slovensko prozodijo, gotovo bolje, kakor pa jo je mogel oni starinar v Voronježu Alekseju Vasiljeviču Koljčovu.

In slednjič mislim, da tiči v tej moji drobtini vsaj nekaj odgovora, za prvo silo, tudi Vam, g. A. iz H. pri Celovcu: Vaša pisava kaže, da je Vaša roka vajena težkih, kmetijskih del; tudi slovica in pravopis Vam delata težave in ritmika Vam je še globoka skrivnost; toda kaj se ni godilo tako tudi Koljčovu? Bodite brez skrbi: brezdvomno doženemo, ste-li umetno-naroden pesnik ali ne.

Končno naj pripomnim, da so se čuli odločni glasovi, češ: Čemu se ukvarjati z mladimi začetniki, zlasti s pesniki? Saj jih imamo itak preveč! — Povem Vam, da sem jaz nasprotnega mnenja; globoko vero imam v pristno poezijo in vem, da ima že od Tirtajevih časov sem pesništvo silen vpliv na razvoj naroda. Kaj je n. pr. učinil en sem Béranger s svojimi liričnimi pesmimi (zlà) na Francoskem! Ves narod jih je pel, kajti vzete so mu bile iz srca in z jezika. Zato, mladi literatje, bomo tudi mi izkušali modrovati o bistvu poezije, o sreči in nesreči, uspehih in neuspehih poetov.

(Dalje.)

Dr. J. Debevec.

To in ono.

Sedemdesetletnica prof. Maksa Pleteršnika.

Dne 3. decembra l. 1910. je obhajal prof. Pleteršnik — rojen je bil l. 1840. v Pišecih blizu Brežic — sedemdesetletnico rojstva v svoji tihi, učenjaški sobi na Franca Jožefa cesti. Kaj nam je dal Pleteršnik, ve vsakdo, komur je lepota slovensčine na srcu. Deloval je leposlovno in znanstveno, zlasti pa zbral in uredil veliki slovensko-nemški slovar, najlepšo in najzanimivejšo knjigo, kar jih imamo Slovenci, neizčrpan in skoro neizčrpiljiv zaklad jezikovne lepote. Kako visoko ga je cenil in kako pridno rabil naš rajni Medved, je znano in razvidno tudi iz „Poezij“.

O svojem delu nam je na naše vprašanje govoril prof. Pleteršnik tako:

„Škof Pogačar je bil nevoljen, da Levstik ni končal naloženega dela, in se je baje izrazil nasproti svojemu tedanjemu kaplanu Koblarju, da bo uredniško mesto razpisal in ga podelil prvemu, ki se oglasi. Tedaj sem na prigovarjanje g. Koblarja prevzel delo jaz. — Urejeval sem besednjak od l. 1882. do 1895. Pravopis sem sam enotno priredil; posve-toval sem se prej s P. Škrabcem, toda on je hotel, da sprejem njegov pravopis, k čemur se nisem mogel odločiti. Pravopis, ki sem ga sprejel v besednjak, je bil tedaj splošno v rabi in je sestavljen po vzorcih Miklošiča. Če se mi zdi še danes pravilen, bi radi vedeli? Zdi se mi, da je. Glavna preporna točka je pravzaprav samo vprašanje, ali naj pišemo -avec ali -alec, in jaz sem še vedno mnenja, da je -avec pravilnejši. Pisati -alec je posnemanje Hrvatov

obsežnosti in v izvornem, ne pa v moderniziranem pravopisu in v katerih je še polno tiskovnih napak, le z največjo težavo in muko.

Stara kovinarska obrt v Trziču je začela v drugi polovici 16. stoletja propadati in zato so se poprijeli Tržičanje, ki razpolagajo z bogatimi vodnimi močmi, druge obrti: strojarstva. Kakor pri drugih obrtih so se združili tudi strojarski mojstri v ceh in cesar Leopold I. mu je podelil 12. aprila 1662 privilegije. Ko je pa upepelil 7. avgusta 1689 strašen požar skoro 80 hiš v Trziču, so zgoreli v prostorih strojarskega ceha z inventarjem vred vsi privilegiji. Zato je isti cesar 25. maja 1701 na podlagi prepisa privilegija iz l. 1689., ki ga je shranjeval prejšnji načelnik ceha, obnovil privilegije in določil pravice in dolžnosti združnih udov. Ceh je vodil načelnik, ki so ga izvolili udje za dobo enega leta; ves ceh se mora udeležiti procesije na praznik sv. Rešnjega Telesa in prisostvovati sv. maši ob sledečih dneh: vsako kvaterno soboto in nedeljo, na praznik sv. Jožefa, dne 24. aprila, na dan sv. Florijana, na Binkoštno nedeljo, na nedeljo po prazniku sv. Rešnjega Telesa, na Veliki Šmaren, dne 30. novembra in na dan sv. Frančiška (17. decembra), ki je patron strojarjev. Statut nadalje določa dolžnosti učencev, razmerje med mojstri in pomočniki ter med mojstri in učenci, skrb za bolne člane, prekrbno potujočih pomočnikov, urejuje nakup sirovin ter prodajo in izvoz izdelkov itd. Pravice strojarskega ceha so obnovili tudi poznejši vladarji: Jožef I. (8. oktobra 1708), Karel VI. (21. junija 1719) in Marija Terezija (8. februarja 1756).

Ceh se je vedno potegoval za svoje člane in varoval svoje pravice bodisi nasproti onim usnarjem,

ki niso bili člani ceha, ker se niso pravilno naučili obrti, a so se vendar na drug način privadili strojarstva, bodisi nasproti kramarjem in kmetom, ki so prekuovali kože pri ljubljanskih in drugih mesarjih, kar je pa Marija Terezija l. 1744. prepovedala. Največji nasprotniki tržiških strojarjev so bili Korošci, ki so jih ovirali pri razprodaji usnja, čeprav jim je cesar Leopold I. dovolil prosto trgovino v avstrijskih deželah in čeprav Korošci sami niso izdelovali dovolj usnja.

Mojster je postal tisti, ki se je učil določeno dobo in kot pomočnik na potovanju nadalje izobraževal, dalje je moral imeti lastno strojarnico in plačati za podelitev mojstrskega čina znatno takso, ki so jo pa ponavadi porabili za opulentno pojedino o tej slavnostni priliki. Razumljivo je, da nepremožni pomočniki niso mogli zmagati teh velikih izdatkov, niso se mogli kakor tudi ne tujci osamosvojiti. Le domači sin, ki je prevzel po očetu strojarnico, je podedoval tudi mojstrsko mesto. Cesar Jožef II. je znižal takso in omilil 10. maja 1784 trde pogoje; dovolil je, da so smeli sposobni pomočniki, domačini kakor tujci, ki so več let spretno in pridno delali, postati mojstri.

Število mojstrov se je zelo menjavalo. Pred l. 1748. jih je bilo 16, od l. 1748. do l. 1762. jih dobimo 27, l. 1788. je 14 mojstrov v 16 delavnicah izdelovalo usnje, koncem 18. stoletja je 18 mojstrov in v začetku 19. stoletja je 15 mojstrov izvrševalo obrt. Usnje so razprodajali po avstrijskih in ogrskih deželah ter dobavljali v vojskih časih tudi za armado. Sedaj izdeluje le šest strojarnic usnje, pa samo ena se je prilagodila modernim zahtevam napredujoče tehnike.

— k —

Mladim literatom.

II.

Mnogo uspeha pričakuje „Dom in Svetovo“ uredništvo od tegale predala: Mladim literatom. Saj veste, kje ga — da se izrazim banalno — čevelj žuli: široka vrzel zeva med starejšimi sotrudniki lista in med mladim naraščajem, ki nas le pičlo podpira z duševnimi proizvodi. Posebno se to pozna v poeziji in beletristiki. Vem, da me ta ali oni v tem hipu s svetim gnevom v očeh gleda in drhti: Vest si izprašate! Pa to mi zdaj zaenkrat ne diši, prihranim si ta predmet za post; zdaj bi bila moja skromna želja, kolikor hitro mogoče izvežbati čvrsto kompanijo mladih literatov (kakor so baš začeli v šolah vežbati kompanije mladih strelcev), da bi se pred uredništvom mogel postaviti s kar mogoče praktičnim uspehom. Toda pri vsakem vežbanju morata biti dva: eden, ki vežba, in drugi, ki se da vežbati. Denimo, da bi vežbeželjne učenci dobili, a kdo naj jih vadi v stihotvorstvu in v beletristiki? Ali naj pričnem s principi poetike? Naj li začnem razlagati metaforo, metonimijo in sinekdoho? Stavim, da že pri besedi: razlagati — obide zona vsakega novinca in bi mi vsi ušli. Najkrajše bi bilo, ko bi vas človek peljal v delavnico kakega poeta. Longum iter per praecepta, breve per exempla. Ogledovanja raznih tovarn so sedaj na dnevnem redu: človek tam vidi pri vходу surovino in ko prehodi več ali manj prostorov z raznimi stroji, vidi na

koncu pred seboj isto surovino popolnoma predelano in izpremenjeno — tvorniški izdelek. A to je križ, da umetniki ne pu.té vpogleda v svojo delavnico! No, pa morda kipar ali slikar bi še pustil, da bi vstopili v njegov atelje, kjer bi ga smeli gledati pri delu: nekoliko bi že dobili pojma, brez dvoma, kako nastane kip ali slika. Pa sploh so slikarji in kiparji mnogo človekoljubniši: saj vemo, da so otvorili po vseh večjih mestih slikarske akademije, kjer se talent lahko izuri. Torej brez zavisti izdajajo skrivnosti svoje umetnosti. Toda pesniki? Mar prirede katerikrat kakšno razstavo svojih pesmi? Ali da bi bila kje kakšna šola, kjer bi se mladi poetje učili, kako se ta reč dela? Ali da bi bil kak pesnik kdaj izdal to skrivnost, kako vendar zloži, spesni kako pesem! Nisem še ču! Gre vam na izprehod, sam, zamišljen; ko se vrne, sede k mizi, piše, piše... in pesem je gotova. Ali pa hodi po svoji sobi gor in dol in premišluje; toliko vidiš, da je v očeh neko posebno življenje in gorenje, a drugega ne zapaziš nič. In čez nekaj časa bo sedel in napisal verze. Glej skoz ključavnico, glej skoz okno ali kod drugod skozi kakšno špranjo — vse zaman: pesnik je v ateljeju svojem popolnoma zagrnjen! Od časa do časa ti pri- nese vun bel listič, popisan s stih, ki se čudiš njih lepoti.

A ti, nadebudni sin modric, ki koprniš, da bi ujel en sam žarek iz tiste delavnice, že obupuješ? Hočeš že iti

proč! Postoj! Kaj ne vidiš, da se časih, za hip, zagrinjalo odgrne? Ne vidiš čudovitih podob, ki se kakor v begu vrste druga za drugo? Veš li, kaj so te podobe? To so pesniške prisposobe ali metafore, plod fantazije, ki z njimi pesnik izraža misli svojega uma. V tistem hipu, ko pesnik porabi metaforo, nam odgrne vpogled v svojo delavnico.

Kako torej nastane pesem? Denimo sem Gregorčičev „Zimski dan“, ker nam je v tem času najbližji. Morda je nastal tako-le: Pesnik se izprehaja lepega zimskega dne pod milim nebom, s katerega sije solnce brez gorkote. Kot temeljito izobražen mož ima pesnik v svojem umu veliko globokih misli, med drugimi tudi to, da je naša moderna kultura sicer sijajna navidez, a kruta, brezobzirna, brez srca, mrzla. Tako idejo si pridobi lahko vsak človek, če premišluje svet, čita časopise, gleda socialno bedo. Misel je resnična, a zato še ni pesniška. Kako ji dati pesniško obliko? Tu mora pa sodelovati pesnikova fantazija, prirojeni dar; treba je abstraktno, nevidno misel vliči v plastične, kipne podobe. Pesnik gleda, gleda... Kako svetlo sije to zimsko solnce, a brez toplote! V hipu pa mu združi domišljija tidve predstavi: zimski dan je vidna podoba moderne kulture, v obojem obilo svetlobe, a brez dobrodejne gorkote, oboje mrtvo. To je jedro pesmi. Tako smo za en trenutek pogledali v pesnikovo delavnico, v njegov

atelje, kjer smo videli v njegovi duši sliko zimskega dne: sneg kot mrtvaški prt, solnce kot pokopna sveča, in spodaj podpis: naša doba. Takoj nato pa se pesnik zopet skrije in zagrne; kajti kako to svojo sliko izrazi v kiticah in verzih in s kakšnimi besedami, to je zopet njegova skrivnost.

Ako se hočeš torej s pridom učiti od pesnikov, beri jih tako, da predvsem paziš na njihove metafore (slike, prisposobe), in sicer da si jih kar najživeje predstavljaš. Doslej najlepše metafore nahajaš v Homerju; tudi po lepoti pesniških podob se ceni pesem. Tudi Dantejeva posebna moč je v prekrasnih slikah. Naj te opozorim n. pr. kar na XXVI. spev te številke Dom in Sveta: pesnik hoče izraziti misel, da je videl v osmi grapi nebroj švigajočih plamenov, ki so zli svetovalci v njih bili zagrnjeni; a zdaj glej, kakšno lepo primeru rabi, da misel pove v čutni, nam vidni obliki, primeru namreč o kresnicah (v. 25–30); in precej nato sledi nova primeru (v. 34–40); pa že podlaga celega tega speva: zli svetovalci, ki so grešili s svojimi zlimi jeziki, so ogrnjeni tam v ognjene jezike — že ta slika je visokopesniška, duhovita.

Take slike rodi iz sebe le živahna, od Boga dana fantazija. In to je tretji znak pravega pesnika.

Ali jo čutiš v sebi tudi ti?

Dr. J. Debevec.

To in ono.

Dr. Andrej Karlin, škof tržaško-koperski.

Dne 20. januarja t. l. je cesar imenoval ljubljanskega kanonika dr. Andreja Karlina za tržaško-koperskega škofa. Presvetli gospod je bil rojen l. 1857. v Stari Loki ter je kot

DR. A. KARLIN
škof tržaško-koperski

duhovnik deloval najprej v dušnopastirski službi. Ko je bil v Rimu promoviran za doktorja obeh prav, se je v domovini pečal zlasti z vzgojo mladine kot gimnazijski katehet in vodja „Alojzijevišča“. Kljub obilnemu delu v gospodarskih organizacijah, ki so mu bile vedno na srcu, je nastopal kot odličan cerkven govornik, a je ljubil tudi knjigo in pero. Znan je kot izvrsten poljuden potopisec, urejeval je nekaj časa „Drobtinice“, pisal slovenske šolske knjige za spodnjo gimnazijo. Vse mlado naše krščansko gibanje je spremljal z delom in toplo simpatijo; zlasti za to je bil vesel vsakdo, kdor čuti z nami, njegovoga imenovanja za tržaškega škofa, h kateremu mu tudi „Dom in Svet“, čigar sotrudnik je bil nekaj časa, iskreno čestita. Bog ga blagoslavljal na vseh njegovih potih!

Koncert glasbenega društva „Ljubljana“.

Zaznamujem velik korak, velik napredek, ki ga je napravilo v dobrem letu društvo, ki je stopilo komaj pred nekaj leti v koncertno dvorano z resnim pevskim programom. Velpomemben se mi zdi ta večer. Društvo „Ljubljana“ je prodrlo ledino, premagalo zavirajoče pomisleke in predsodke ter stopilo v vrsto najresnejših slov. pevskih društev. Pokazalo je resno voljo in žilavo moč.

Isti večer pa je služil hkrati v proslavo Gerbičeve sedemdesetletnice. Izvajala so se — izvzemši dveh točk — izključno samo dela njegovega peresa. To je bil koncert one vrste, ko se proizvajajo samo domača dela, s samo domačimi močmi. Tudi s tega stališča, se mi zdi, je bil to posebno zanimiv večer.

Gerbiča poznamo vsi. Učenec je še one dobe, ko Slovenci na tem polju še nismo imeli ničesar ali pa le borne početke. Gerbič izvira iz one dobe, ko je bilo vse naše na-

glasbe, ki smo jo Slovenci do danes še prav malo gojili. Srečna misel, da namerava¹ g. Adamič posvetiti morju šest glasbenih slik, h katerim si je vzel za podlago legendo iz Aškerčevih „Jadranskih bisserov“. Bog daj pri delu veliko uspeha! — Lajovičev samospev s klavirjem „Zunaj na rahlo sapica piha — —“ je skladba, kakor jih piše Lajovic: veleumetna, a obenem tudi izredno težka in to v glasovnem partu — pisana je za sopran — kakor tudi v klavirskem spremljanju (zlasti v prvem delu), in se bodo vsled tega mogli na njej naslajati le prav izbrani glasbeni krogi. Največ težkoč — se mi zdi — prizadeva Lajovic v svojih samospevih proizvajalcem pevcem oz. pevkam s tem, ker tako pogosto menjava tonaliteto. To sicer njemu — skladatelju v dosego bujnejših barv in krepkejših učinkov izvrstno služi, in tudi izvežbanega pianista ne spravi tako brž iz konteksta, a pevskemu grlu je pa vendar kolikortoliko neugodno in tuje. Vendar pa s tem nočem reči, naj Lajovic komponira drugače. Gotovo ima on svoj prav, in ga ne smemo zato trdo prijemati, če komponira primerno svoji izobrazbi in svojim zmožnostim. Vsem, ki se Lajovičevih skladb bojijo, bi svetoval samo to: Nikar Lajovica iz rok! Tudi če ga prav nič ne izvajamo; da ga le študiramo, že to bo za naš velikega pomena. — Mirkov moški zbor „Katica“ je lepo zaokrožena skladba, ki bi res lahko kakor nalašč služila našim društvenim zborom in tudi v koncertnih dvoranah bila na mestu, ko bi le besedilo ne bilo tako neprikladno. Kdor ima namreč še kaj čuta sramežljivosti v sebi, gotovo ne bo maral iti poslušat tako skladbo, kjer se čisto odkrito opeva greh. To je sicer res, da ljubezni in ljubavnih pesmi nihče ne bo spravil s sveta, a tozadevna literatura naj bi bila dostojna. Če že nekateri pesniki ne morejo drugače, kakor da venomer brskajo po blatu, pa naj bi vsaj skladatelji bili toliko modri in izbirični in naj bi ne uglasbljali umazanih in pohujšljivih stvari. — Gerbičeva „Mazurka“ je elegantna salonska klavirska skladba s prav živahno vseskoz z ornamentami prepletano melodijo. Gerbič jo

¹ Glej „Nove Akorde“ X, 1. str. 12 (Naše skladbe).

je zložil gotovo pod vplivom poljske glasbe, ki jo je imel priliko natančneje spoznavati za časa svojega bivanja med Poljaki. — Adamičeve otroške pesmi: „Izza gor“, „Je pač zima“ in „Solnčece“ bodo prav tečna hrana za otroke, pa tudi odraslim ne bodo škodile, če si jih bodo semtertja malo privoščili. — Pavličičev mešani zbor „Kaj ve misli?“ je zelo originalna moderna skladba z naravno se razvijajočo melodijo, izbranimi in jako polnoglasnimi harmonijami; v ritmičnem oziru lepo kontrastirata prvi mirni del in hitrejši drugi, kjer prinesejo pred koncem zlasti triole obilo življenja v skladbo. Ker pa tudi ta skladba opeva meseno naslodo, jo — četudi v glasbenem oziru izborna — za praktično uporabo ni mogoče priporočati.

Posebno bogata je vsebina književne priloge, ki podaja sledeče: Deset let „Novih Akordov“. — Dr. Gojmir Krek: Še enkrat Jenkov „Naprej“. Hkrati donesek k nalogam glasbene zgodovine. — Fran Gerbič: Moj prvi javni: „prima vista“. Črtica iz mojega življenja. — Emil Adamič: Narodna pesem na koncertnem odru. — Koncerti. — Muzikalne in knjižne novosti. — Glasbena društva. — Slovanski glasbeni svet. — Naše skladbe. — Izza tujih odrov. — Odmevi iz koncertne dvorane. — S knjižne mize in iz muzikalne mape. — Umetnikov življenje in stremenje. — Pêle-mêle. — Listnica uredništva.

Stanko Premrl.

Anton Foerster: **10 evharističnih pesmi** za mešani zbor. Op. 112. V Ljubljani 1911. Založila in prodaja Kat. Bukvarna. Cena partituri in štirim glasovom K 3·50, glasovi brez partiture po 40 vin.

Anton Foerster: **12 Pangue lingua — Tantum ergo — Genitori** za mešani zbor. V Ljubljani 1911. Založila in prodaja Kat. Bukvarna. Cena partituri K 1·80, posamni glasovi po 50 vin.

Obe zbirki našega glasbenega Nestorja sta v vsakem oziru vzorni. Prva podaja iskrenoobčutene slovenske cerkvene pesmi v čast Jezusu v presv. Rešnjem Telesu, druga pa krepke in izvečine zelo umetno zložene latinske himne na besedilo „Pangue lingua“, oz. „Tantum ergo“ in „Genitori“. S. P.

Mladim literatom.

III.

Po najpotrebnejšem uvodu (I. in II.) pridite sedaj na reto in rešete vi, mladi pesniki, ki ste nam poslali svoje prvence v oceno. Po tistem, kar smo povedali v I. številki (o Koljcovu), nimamo kar nič strahu, da bi z neugodno kritiko v kakšnem mladem talentu zamorili pesniško stvarjanje, ker tak plamen, če je pristen, se da sicer za nekaj časa zakriti, potlačiti, toda tem huje butne prejalislej na dan.

Odgovarjati hočemo po redu, kakor so nam prišle pesnitve.

Zorislav v Mariboru. — Poslali ste nam osem pesmic. Čitali smo jih z jako mešanimi čustvi, čitali celo večkrat, da bi izrekli o njih pravično sodbo. V eni opevate naravo, v treh srečo in nesrečo ljubezni, v ostalih ideale mladosti. Denimo sem prvo, kjer opevate zefir in solnce in jutro in dan; naslovili ste jo:

Jutro.

Zašumél zefir	Solnce pa vrh gor
je preko polj,	se je ozrlo nanj
ko rodila bi	in zefir vesel
ga težka, težka bol...	zašumél je dan...

Ali veste, da je zefir zapaden veter? In dan se rodi na vzhodu, kajne? Je li torej upravičeno reči: zefir je zašumél (t. j. prinesel) dan? — Tudi mi ni jasno, kako si zefir predstavljate, ker pravite: vesel je zašumel; si ga li mislite kot mladeniča, vedrega obličja, nosečega v prtu cvetlice in sadeže, kakor so si ga mislili grški kiparji? Pesmica ima pa še eno hibo: nedostaja ji ritma, ki je bistven pogoj vezane besede. V prvi kitici namreč se menjavata anapest in jamb, v drugi nam pa kar naenkrat udarijo na uho (1. in 3. vrstica) troheji! Ali povsod rastoči — ali povsod padajoči ritem, vse skupaj pa ne gre. — Vprašal bi Vas še, čemu

segate po tujem zefirju? Po mojem mnenju bi moral za rabo takih učenih, tujih izrazov tičati vzrok v vsebini pesmice; tako n. pr. ima tudi slavni ruski pesnik A. S. Puškin neko pesem o zefirju, ki se začinja tako-le:

Lehak zefir
pihlja nemir,
Šumi,
beži
Gvadalkvivor... (Ruska antolog. str. 37).

A s to pesmijo nas pesnik s tem tujim, zapadni veter zna-nečim izrazom vodi tudi zares v tuje kraje, tja v deželo špansko, na daljni zapad, kjer je domovina zefirja. Vkljub vsem hibam in očitkom pa Vam moram priznati, da Vaša kratka pesmica ni brez neke globoke misli.

Poslali ste nam tudi tri erotične pesmice, izmed katerih se Vam samim, kakor pišete, zdi najboljša

Tragika:

Plamena v srcu ne pozná,
povsod ga spremlja terna...
in duša njega trepetá
črne noči objema...

Takó mu je, ko da je meč
mu v srce vsekal rano...
ko hipno plamen, prej goreč,
umrl je smrt — neznano...

Črni obup nesrečno zaljubljenega nam hočete slikati, kajne? V duši je tema, objema jo črna noč — ta misel seveda ni nova; odkar jo je Prešeren pri nas izrekel:

Kdo zna
Noč temno razjasnit', ki tare duhá!

je bila prenavljana že neštetokrat. In prav tako je že vsakdanja primera: ljubezen — plamen. In kaj ste Vi napravili iz teh dveh misli? V drugi kitici požete, da je nasrečnež imel v srcu plamen, ki je pa umrl, v prvi kitici pa trdite, da plamena ne pozna. Ni li to protislovje? Pa mi porečete: Plamena v srcu ne pozná — pomeni tukaj: plamena (t. j. ljubezni) nima več v srcu! Nato Vam odgovorjam: še preveč ga ima! A ker ne najde odmeva, zato je tako obupan. Tako uči vsakdanja izkušnja, pa tudi dušeslovje. In isto Vi sami potrjujete, pojoč, da je siromak dobil rano, kar ima v pesniškem jeziku čisto določen pomen. In potemtakem je seveda tudi napačno, da je plamen umrl, in pa še hipno, dočim v resnici počasi umira, in smrti (boljši bi bil genetiv!) neznane, ko vendar dobro veste, kakšne. Tudi ni dobro brez potrebe kopiciti pesniške podobe: plamen in noč na eni, meč in rana na drugi strani; ena bi zadostovala. Kar je torej v pesmici lepega, ni Vaše, kar pa je Vašega, ni resnično. Treba bolje premisliti!

Z erotičnimi pesmimi me torej niste pridobili; pač pa nekam zamišljen gledam v naslednji dve: V mladosti —

V zimi. Zdi se mi, da tli v njih sveta iskra, a še globoko zakopana v pepelu. V prvi požete tako-le:

Odkrij pred jutrom se, mladenič,
mladost — to jutro je;
na čelo roko: to so ognji,
ki krog drvé...

In idealov sto hiti,
mladenič pa je sam...
To je mladost, to njena kri,
tāk gre se z jutra v dan.

Razlagati, da jutro pomeni zorno mladost, to je — proza; ognji, ki krog drvé — no, to bi še slo; a prav močno je prisiljen kontrast med stotino idealov in mladeničem, ki je sam. — Izmed vseh pa meni najbolj ugaja naslednja:

V zimi.

„Tam zunaj smrt, tam zunaj mraz,
a v srcu smrti ni...“

Mi mladi smo in kakor blisk
žarijo nam oči...“

A blisk, kje si, da videl bi
tvoj ogenj, tvoj bi žar? —
Po polju stopa tih in nem
mladenič, naš sanjar...

Da ni nekaj prehudih reminiscenc iz Zupančiča (zlasti iz Pesmi mladine), bi jo bili natisnili spredaj.

V pismu na uredništvo pišete: „Nekaj ljubim — vztrajnost. Vztrajati v svojih naklepih, vztrajati v svojih idealih in ciljih!“ Dobro! Postanite naš sotrudnik!

G. X. v Gradcu. — V Vaši pesmi: Slovo je nekaj čuvstva, a poezije bore malo. Študirat greste na univerzo in treba se ločiti od domače vasi, od zelenega hriba nad njo in bistre vode, ki teče skoz vas, in od domače hiše, od očeta, matere in — ptičice v kletki.

Pač ti še zjutraj pela boš,
budila mene pa ne boš,
jaz daleč tam bom za gorami...

Fant, ki gre prvič v veliko mesto, vriska od veselja, ker se mu odpira nov svet; Vi pa — prisiljeno žalujete.

Nikdo ne pojde z mano,
z menoj na pot neznano —

požete Vi, a narodni pevec, ubog rokodelec, je korajžno zapel:

Noben drug ne pojde z mano
kakor drobne ptičice!

Takisto nima prav nobene pesniške cene: Gozdu; čudim se pa, da niti slovenske slovnice ne znate — n. pr.:

Tu v hosti tej zeleni
svetá ni šum nobeni...

Brrr!

Bit hočeš poet in ti pretežkó
slovensko poznati je slovnico?! D.

To in ono.

Koncert „Glasbene Matice“.

Koncert dne 5. februarja je bil zopet — kakor zadnje čase sploh — deloma vokalnega, deloma instrumentalnega značaja. Vokalni del so tvorile izvirne slovenske skladbe,

večinoma mešani in moški zbori novejšega datuma. Naša glasbena literatura obsega danes poleg zborov — hvala Bogu — tudi že mnogo drugih različnih skladb, na primer: samospjevov s klavirjem, klavirskih skladb, tudi nekaj orkestralnih del; a v kompoziciji zborov a capella smo do danes

Druga.

Najnowsza historja literatur południowo-slowianskich i dzialatność prof. M. Murki. Sprawozdanie krytyczne, napisał Tad. Stan. Grabowski. Kraków 1910, str. 83. — Zanimanje Poljaka Grabowskega za južnoslovanske narode in njihovo kulturo nam je znano že iz enega njegovih prejšnjih spisov, mislim namreč obširno delo; *Współczesna Chorwacya* (Sodobna Hrvaška), str. 398, v dveh delih 1905 in 1908. Tukaj prinaša pisatelj zanimive študije dveh najglavnejših reprezentantov istodobnega hrvaškega literarnega delovanja, v prvem delu zgodovinarja Ks. Šandora-Gjalskega, v drugem pesnika Silvija Kranjčevića. Obljubil je tudi še razpravo o dramatiku Iv. Vojnoviču. V navedeni brošuri pa se bavi pisatelj, kakor je mogoče spoznati že iz njenega naslova, z znanstvenim delovanjem prof. Murka. Prvi del (36 strani) obsega natančno in podrobno analizo Murkove knjige: *Geschichte der älteren süd-slawischen Literaturen*. Leipzig 1908. Ocenjuje jo zelo pohvalno ter dodaja tupatam kaj no-

vega, dasi je opaziti včasih, da pisatelj ni povsod razumel Murkovih misli. Želji, ki jo izraža proti koncu tega dela, se pridružujemo tudi mi, namreč da bi nam prof. Murko kmalu podaril tudi drugi del svoje literature, zgodovino novejšje južnoslovanske literature. V drugem poglavju razpravlja pisatelj po kratkih življenjepisnih noticah o dosedanem Murkovem znanstvenem delovanju. Ker je obhajal prof. dr. Murko v februarju 1911 — rodil se je namreč l. 1861. dne 10. februarja — svojo petdesetletnico, je došla omenjena knjiga v nekako proslavo njegove petdesetletnice. Murkovo delovanje na polju slavistike je bilo in je še sedaj vsestransko, tako da moramo res občudovati njegovo agilnost. Že od leta 1886. ga poznamo kot marljivega znanstvenika. Izpočetka so bila njegova dela strože jezikoslovnega značaja, nato se je posvetil bolj literarnemu študiju, pozneje narodopisju ali folkloru. Ponosni smo lahko Slovenci, da imamo v slavistiki zastopana tako slavna imena, kot so Kopitar, Miklosić, Oblak, Štrekelj in Murko. Onim, ki se zato zanimajo, bo knjiga gotovo prav dobro došla. Cena ji je 2 K 40 v. J. K.

Mladim literatom.

IV.

Naprosil si me, dragi urednik te-le mladoliteratske vadnice, da bi Te eno uro supliral. Prav rad! Ker pa je že stara navada v šolah, da tisti, kdor suplira, ne sega v stroko zadržanega kolega, ampak učencem kaj pripoveduje, posebno kaj takega, kar je njemu najbližje in najljubše, zato tudi jaz v tej suplirani uri ne bom govoril o poeziji, ampak o — prozi.

Proza! — „Uh, ta človek,“ je razlagala lepa gospodična Mira svoji prijateljici Veri, „uh, ta človek, to Ti je sama proza, živa proza — — — obupala bi, tako Ti rečem.“ Če se je ob tem pogledal obrazek lepe Mire, je to od stida namrdnjeno lice izpričevalo, da je tisti človek, ki je po njeni sodbi sama proza — grdež — in dolgočasni pustež. — Iz tega obrazovega izpričevala se da dokazati, da mladi bolj nadepolni — kot nadebudni literati cenijo veliko više pesem — poezijo — nego prozo. Imponira jim edino-le ime: pesnik, prozaik — kdo bi se menil! Zato je čisto naravno, da ga kar ni najti v literarni šoli, ki bi se trudil, da bi oral ledino naše „proze“. Proza, to je dolgčas, prozaik še umetnik ni! Da bi tak nosil dolge lase! Ne sme jih! Kam pridemo?!

Tako-le je diskreditirana uboga proza med mladino (izjeme le potrjujejo pravilo), in vsled tega ni čuda, da dežuje verzov na uredniške mize, da poganjajo križem domovine, kot zvončki sedajle na ledinah in ozarah. Pa zakaj? —

Zato menda, ker človek posameznik prehodi in preživi iste faze v kratkem, kakor so jih preživljali narodi v stoletjih. Vsak narod pa je bil v mladostni dobi pesnik, poezija — mu je bila beseda — ne pa pismo, pa samo beseda ni bila dovolj — še struna jo je morala spremljati. Zato so narodne pesmi najstarejše slovstvo vsakega ljudstva — in zato se pač vsakdo redno poizkusi v pesmi — in ne v prozi, vsakdo, ki razen šolskih nalog čuti v sebi nekaj poklica za leposlovje. Kljub temu pa zgodovinsko-matematično lahko dokažemo, da se je izmed sto takih poizkuševalcev v verzih

rodil komaj en edini pesnik — in še ta morda komaj za toliko, da je po dolgi borbi z založniki doživel izdajo svojih poezij. Mnogi iz one stotine poizkuševalcev opuste kmalu verze in muze, ker je bila stvar le zunanja, bolj moda kot dušna potreba, drugi pa presedljajo in se oprimejo proze in obrode dobre sadove. To pa je pri vseh tistih naravah, ki čutijo v sebi resnično sveti ogenj, radost in veselje do leposlovja, ki ne čakajo vzvodov odzunaj, ampak jih dobe v svojih srcih. In kdor čuti ta ogenj, kdor ga nosi v prsih, on pojde naprej — in bo dosegel, kar se mu doseči da — pesem — ali prozo.

Najprvo, če govorimo o prozi, je treba pregnati zbeganost o pojmu proze. Proza je — nevezana beseda v pismu ali govoru. Vse, kar se torej na svetu razodene z besedo, je proza v širšem pomenu: Tudi recept zdravnikov, razglas obsodbe, terjatev davka — reči, ki imajo s poezijo kaj malo opravka.

Proza v ožjem pomenu — je pa takisto poezija, kakor ona, ki ima le to nebitveno razliko, da je beseda merjena — in vezana, dočim v prozi tega ni. Vse drugo pa, kar potrebuje pesnik-stihotvorec — potrebuje tudi pesnik-prozaik. Oba namreč imata isto nalogo, da dogodke in pojave — psihične in fizične — ki srečavajo in tvorijo človeško življenje, z besedo tako opišeta, da je ta opis zmožen v bralcu ali poslušalcu vzbujati in roditi estetične užitke. Kakor hitro torej ti branje prozaičnega opisa ne vzbudi estetičnega užitka, resnične, čiste notranje zadovoljnosti, ampak vzbuja zoprnost, gnus, nizkotne nagone, dolgčas — potem tista proza nima s poezijo nobenega sorodstva in nobenega stika — tako delo ni literarno, ni lep oslovno. Če pa nasprotno odgovarja zgoraj navedenemu namenu, potem ta proza ni več tista zaničevana, suhoparna dolgočasnost — ampak resnična poezija. Opozoril bi prav rad nakratko s tem na prozo-poezijo, ki jo posebno mladina rada prezira. — Pomnimo tole: Redno in splošno se prebira rajši — proza — nego pesem.

— Zares dobra pesem, ki jo človek bere dvakrat in desetkrat, pa je je vselej vesel — to je biser, to je dar božji — zato pa tako redka. — Vsledtega bi marsikdo, ki ima dar in zmisel za leposlovje, utegnil biti dober prozaist — dočim v pesmi ne bo nikdar prišel do praga onega hrama, kjer je zlati dom visokoletnih pegazov. Zato pa je potreba posvečati več ljubezni, več studija — poeziji-prozi.

Prvo vprašanje stavimo še: kaj naj piše začetnik prozaist? — Pred menoj leži pismo, iz katerega zveni lep slog, dosti duhovitosti — in tamkaj vprašuje mlad talent: kaj naj pišem?

Odgovarjam in pravim: Vse! Le zgrabi življenje, kjer — in koderkoli — povsod je interesantno — samo opiši in povej to, kar more vzbujati estetični užitek. Vsak življenjski dogodljaj, vsak voz in vsako razvozanje — vse pa nosi v sebi idejo — polno, filozofično resnico. To zadnje pa je zrno, — namreč ideja, misel! Zato oni, ki ima dosti bogastva idej — in misli — ne bo nikdar vprašal: kaj naj pišem? Še preveč ima snovi.

Toda misel imata tudi subi matematičar in slovničar. Pa tadva nista še pesnika. Tudi politiki imajo ideje, visoke in široke — pa niso zato še pesniki. Treba je k ideji obleke — oblike — besede. Potemtakem pride drugo važno vprašanje: Kako naj pišem?

Na to bi morda najbolje odgovoril tako-le: Kakor je komu dano in dodeljeno — če mu je sploh dano — tako naj piše in tako bo pisal do smrti. Ob tem „kako“ pride na dan individualnost, če ni pisatelj le smešni plagiator stila, besedi in porêkel. Francoz dobro pove: le stile c'est l'homme.

Seveda je tudi tu šola potrebna. Drugače ne bi bil zapisal že Aristotel nekaj *ABC* v svoji poetiki v tehle treh besedah: ἡθὴ καὶ πάθος καὶ πράξις: slikanje duševnega razpoloženja, strasti, dejanj — ali notranje in zunanje življenje, to naj diha iz pisane, poetične besede. Če pa hočeš to videti in občutiti — opazuj! Opazuj intenzivno — pa ne kakor fotografski aparat — ampak kakor duša, ki išče vzrokov in zvez, ki sama iz sebe diha v okolico žarke luči in jo razsvetljuje, kateri duši je vsak pojav resničnosti krog nje element, katerega porabi za svoje poslopje poezije, ki ga zida v duši — z domišljijo. Torej opazuj in uživaj najbolj sam z vso dušo — in boš videl, uživali bodo tudi tisti, ki bodo brali. Iz tega opazovanja in uživanja se ti bo rešilo vprašanje po Tvoji individualnosti: kako! Kakor moreš, kakor Tvoj individuum — Tvoja osebnost narekava — če Ti sploh narekava.

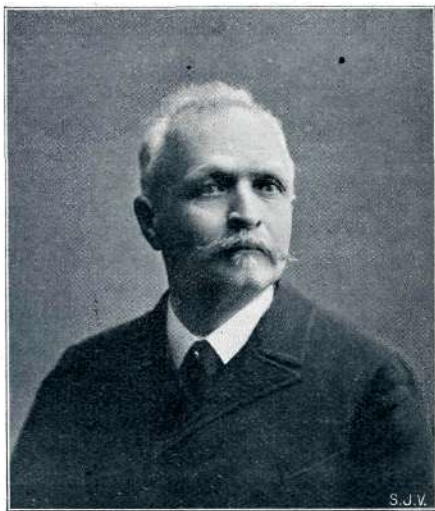
To bodi kratek osnutek — za prozo:
Kaj? Vse. — Kako? Kakor Ti je dano.

F. S. Finžgar.

To in ono.

† Profesor Josip Apih.

V 3. številki „Dom in Sveta“ je ostalo v Apihovem živopisu nekaj napak, ki jih tukaj popravljam. V opombi 2. pod črto stoji: „Ne 1885, kakor pravi Glaser.“ Glaser pa

† PROFESOR JOSIP APIH

ima IV., str. 167., letnico 1853, katera je tudi pravilna. Napake pa so v Glaserju in po njem deloma tudi v mojem spisu glede letnic, ki se tičejo razprav, kar sem za prejšnji list prepozno zasledil. Razprava o Velehradu je v „Ljubljanskem Zvonu“ 1. 1885. (ne „Zvon“ 1. 1877. in tudi ne 1875.). „Plem-

stvo in narodni razvoj“ je v „Ljubljanskem Zvonu“ 1. 1887. (Ne „Zvon“ 1. 1877.). Spis o židovstvu se nahaja v „Letopisu Matice Slovenske“ 1. 1886. in ne v „Ljubljanskem Zvonu“ 1. 1885. Razprave: „K zgodovini Popotnika“, „Statistika članov Matice Slovenske“ in „Statistična črtica dijaštva avstrijskih visokih šol“ se nahajajo zaporedoma v „Ljubljanskem Zvonu“ 1. 1888., 1889. ter 1890. Nemški spisi, ki so objavljeni v „Österreichisches Jahrbuch“, se glase 1. 1890. (str. 79—106): „Die Slovenen und die Märzbewegung von 1848“, 1. 1892. (stran 174—208): „Die slovenische Bewegung im Frühjahr und Vor-sommer 1848“, 1. 1894.: „Die Slovenen und der constituirende Reichstag 1848/49“, 1. 1896.: „Die Slovenen und das österreichische Verfassungswerk von 1848/49.“ Spis v „Letopisu Matice Slovenske“ 1. 1890. (ne 1892.) se glasi: „Deželni stanovni kranjski od 1818—1847.“ Razprave o ustanovitvi narodne sole na Slovenskem so objavljene v „Letopisu Matice Slovenske“ 1. 1894. in 1895. V „Izv. M. K.“ II. je spis: „K zgodovini novomeški v 18. veku.“ (Ne 8. veku.) Končno naj še popravim, da je Apih maturiral 1. avgusta 1. 1872. in ne 1. julija.

Dr. Fr. Kotnik.

Helena Keller.

Lansko leto umrli pisatelj-humorist, slavni Mark Twain, je rekel nekoč: „Dve največji čudi 19. stoletja sta Napoleon I. in Helena Keller.“

Helena Keller, rojena 27. junija 1880 v mestecu Tuscumbia v Alabami (v juž. delu Sev. Amerike), je bila prav zdrava in čvrsta deklica. Z 19 meseci pa jo je huda bolezen vrgla na posteljo in jo pohabila za vedno. Vstala je, toda — slepa, gluha in nema. Njen oče Gašper Keller, bogat stotnik, je iskal dolgo pomoči pri zdravnikih-specialistih, rad bi bil dal vse svoje premoženje. Toda zastoj! Čudežev delati tudi

Dr. Gojmir Krekov samospjev „Šum vira in zefira“ je moderna skladba, a je vendar tudi kot taka primeroma dosti solidna in umerjena v svoji strukturi. Opozoriti hočem predvsem na spremljevanje, ki se mi zdi vsekako večjega pomena nego samospjev. Prav čedno izpeljana figuracija, začenjajoča se takoj v prvem taktu:

se vije skoz celo skladbo. Tej — rekel bi — neprestani melodiji („melodia continua“ analogno po „basso continuo“) drži ravnotežje sledeči ritmično različen motiv:

ki pa je uporabljen le do konca prvega (molovega) dela; v drugem (durovem) delu preneha motiv s punktacijo, in melodija dobi vseskoz mirno, z obsežnimi in izbranimi akordi gosto nasičeno, nekako svečano podlago. Prepričan sem, da bi tole spremljevanje, igrano tudi samo zase, kot samostojna klavirska točka ne napravilo slabega vtiska. In še rajši bi jo videl v „Novih Akordih“ natisnjeno brez samospjeva, ki se neglede na nekoliko drzno višino zlasti s svojim neprimernim besedilom za praktično izvajanje prav nič ne priporoča. Ta samospjev spada v isti koš kot zadnjič Pavčičev zbor „Misli“ (Novi Akordi X. 1.). Na str. 20. v 1. taktu 2. sistema se nahaja v spremljevanju tiskovna napaka: najnižja nota na tem mestu je namreč *h* (*H*) in ne *d* kakor je tiskano, in tudi ne *dis*, kot bi si morda kdo sam utegnil popraviti. — A damičev moški zbor „Vasovalec“ je ubran na pristno narodne

in precej krepke, v zadnjem delu celo kar razposajene strune. Na vsak način efektna skladba. Tekst pa ni kaj prida. — Zepičeva „Je pa davi . . .“ je neznaten zborček, ki sigurno ne bo nikogar niti vznemiril, niti posebno navdušil. Sicer pa za enkrat na podlagi tega prvenca še ni mogoče soditi o zmožnostih skladateljevih.

Glasbeno-književna priloga prinaša na prvem mestu: Hinko Druzovičev spis: Glasbeno-pedagoške črtice. II. Muzikalnopedagoška društva. Slede poročila o koncertih, raznih domačih muzikalnih novostih, poročilo in ocena o hrvaški operi „Ogenj“, zložil Benit pl. Berse, poročilo o glasbenih društvih in razne zanimive notice bodisi iz slovenskega, slovanskega in splošnega glasbenega sveta. Priloga obsega 14 strani in je prav skrbno urejena. *Stanko Premrl.*

Anton Grum: **10 obhajilnih in 2 v čast presv. Srcu Jezusovemu** za mešani zbor. V Ljubljani 1910. Založil skladatelj. Tisk J. Blasnika nasl. Prodaja Kat. Bukvarna. Cena partituri 1 K. — Preprosti in lahki, formalno korektni in v pravem cerkvenem duhu uglasbeni napevi. Za šibkejšje cerkvene zборе zelo prikladni in priporočljivi.

Frančišek Kimovec: **Srce Jezusovo**, vse hvale najbolj vredno. 21 pesmi na čast presv. Srcu Jezusovemu za mešani zbor. V Ljubljani, 1910. Založila Kat. Bukvarna. Cena partituri K 2/40, glasovi po 50 vin. — Te pesmi, kar mogoče umetno zložene in najiskrenejše občutene, je treba prištevati med najboljše cerkvene pesmi, kar jih imamo Slovenci. G. Kimovec nam podaja svoje pesmi v precej moderni fakturi. Pesmi niso ravno preveč lahke za izvajanje, vsaj večina ne; a kdor jih bo resno študiral in skrbno izvajal, bo imel veliko vsestranskega užitka od njih. *S. P.*

Mladim literatom.

V.

Ni sicer Bog ve kako velik naš krog, ali nekaj nas posebno veseli: uredništvo te-le listnice steje namreč nekaj mladih prijateljev, ki so zares vztrajni, in čeprav niso bili njih pesniški izdelki takoj sprejeti, vendar mladi poetje niso postali malodušni, temuč nam zatrjujejo, da se hočejo še dalje in še globlje učiti in izpopolnjevati. Čimdalje bolj se tale zakotni urednik zaveda, kako težko je pravično oceniti poslane poizkuse ali umotvore, in čita jih po večkrat in ob raznih časih, da bi vsaj gotovo sodil, kakor pravi Tacit: sine ira et studio! Toliko je pa gotovo, kjer najde pristno čuvstvo in vsaj nekaj oblike, se že razveseli in gre h glavnemu uredniku ter mu z veseljem pripoveduje o mladih upih in nadah. Pristno čuvstvo! Saj veste, da pesnik, to je tisti srečni (nesrečni?) človek, ki čuti, globoko čuti, kar čutijo tisoči in tisoči drugih ljudi, in ki ume to tudi povedati, izraziti. Vsak človek sicer čuti veselje ali žalost, sveto navdušenje ali globok obup (in vkolikor vsak to občuti, vtoliko je vsak človek pesnik — cf. Und als letzter Dichter zieht der letzte Mensch hinaus — Anastasius Grün), toda povedati, izraziti svojih čuvstev ne ume, ne more vsak, ampak le tisti, komur je Bog dal ta dar. In po mōči, sili čuvstev, ki jih izraža, sodimo, cenimo in — spoznavamo pesnika.

Več nego je barv v mavrici, več nego je vetrov na vetrovnici, je pa čuvstev v človeških srcih. Seveda niso vsa dobra, ne vsa plemenita (n. pr. maščevalnost, zavist itd.), vendar pravi pesnik umeje tudi taka čuvstva vpreči pred svoj voz tako, da mu služijo in ga vodijo k višjim ciljem.

Danes bi vas, mladi prijatelji, rad opozoril na eno čuvstvo, ki prešinja v naših časih nebroj tudi celo plemenitih src, na čuvstvo, ki pa nanje morda ne mislite: to je čuvstvo hrepenenja po veri, po Bogu. Premnogo jih je v naši dobi, ki nočejo biti mrzli bogotajci, ampak si prizadevajo, da bi izgubljeno vero mladosti zopet našli (Nemci pravijo: Gottsucher). Kaj ne bi tudi kateri vas poizkusil dati duška temu čuvstvu? ne bi poizkusil kazati pot, ki pelje kvišku — k Bogu?

To hrepenenje sodobnikov po čistih verskih vzorih kaj lepo izraža neka pesmica, ki sem jo prejel od nekdanje sotrudnice Dom in Sveta s pristavkom: da so minila že dolga leta, odkar več ne sodeluje pri listu in da se ji je življenje med tem časom silno izpremenilo, a popolnoma da ni nikdar zapustila svoje prve ljubezni in da jo zdaj z neko neodoljivo silo zopet vleče nazaj k Dom in Svetu. Po vsej pravici bi se morala pesem natisniti spredaj med drugim tekstom, a jaz (proseč, da pesnica, ki je natihem lepo napredovala, zopet

postane sotrudnica!) sem jo postavil tu-sem, ker bi ob njej izrekel rad eno misel mladim literatom.

V akademiji v Monakovem . . .

Preliva solnčna luč se po dvoranah,
ki veje v njih tihota tajnostna;
gledalci šetajo, ko da so v cerkvi,
molčé med umotvori sem in tja . . .
In plaho stopam tudi jaz med njimi,
dočim od sten odsvita slik nebroj,
in čudim se zakladom, ki stoletja
so nagromadila jih pred menoj . . .
Vso širni svet poslal je sém krasoto,
miloba vsa je našla semkaj pot;
prečudno zrem pa v množi tej enoto:
Madona triumfira vsepovsod! . . .

Spojilo se v harmonično celoto
je hrepenenje časov vseh in dni,
med čutnostjo prepeva in pohoto
visoko pesem rajski čistosti . . .

Mira.

Ko je pesnica ogledovala galerijo slik, je torej videla, da skoraj vsak slikar želi naslikati tudi Madono, Mater Božjo, in hipoma se ji je rodila lepa misel: sredi čutnosti in pohote se pripoznava vzvišenost rajске čistosti! Morda si je to hipno misel takrat kam zabeležila . . . Tudi tebi, mladi literat, svetujem: imej pri sebi vedno, kamorkoli greš, na izprehod, med ljudi, v razstavo . . ., kakšno beležnico, ki si zapisuj vanjo misli, hčerke trenutka, da jim o priliki daš lepo obliko. Tako so delali mnogi možje (na primer † A. Medved).

To sem tudi opazil doslej, da marsikateri mladi poet zaide — v suho prozo. Da si izобразиš čut za pesniški jezik, premisli, kako bi isto misel povedal prozaik in kako poet. Denimo sém n. pr. Prešernovo gazelo: Žalostna, komu neznana . . . V prozi bi se to reklo morda tako-le: Noč in dan vzdihujem, že ves blede, v svoji tihoti sobi o ljubezni do nje; skrbno iščem pota, koder ona hodi, da bi ji dokazal svojo ljubezen; a zaman! Tako proza; in zdaj primerjaj, kako se to glasi v poeziji Prešernovi! In tako primerjaj še druge pesmi. To bo jako dobra šola.

Priporočam ti tudi, da se poizkušaj morda tudi v prevajanju kakšne lepe pesmi iz tujih slovstev n. pr. iz poljščine, ruščine, italijanščine itd., tudi nemščine (v zadnjem času je umrl pesnik Martin Greif, ki ima zelo lepe stvari!). Kak lep prevod bi, mislim, smeli tudi natisniti v tem koticu. Morda o načinu prevajanja še izpregovorim.

Odgovoriti moram danes še nekaterim prijaznim pošiljateljcem.

G. x. v Gradcu. Že parkrat sem prečital Vaš: Večer ob Kulpi. Naslov zelo prikupljiv, a v pesmici ni enotnosti: enkrat vidimo pesnika v tujini, drugič doma ob Kulpi, samega,

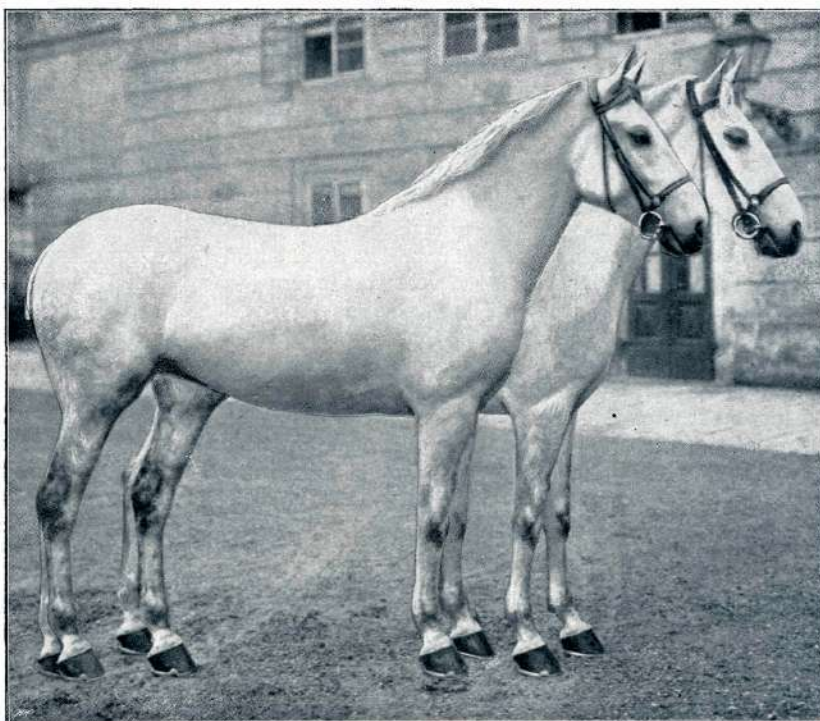
zapuščenega, a vzroka nikjer ne najdemo, zakaj nas vodi na take razdalje. Nekaj proze je še ostalo v kiticah, n. pr. v drugi:

Oj tujina, kogar ti si
v svoje zvabila naročje,
v srcu svojem bode vedno
nosil rano.

Zadnji dve vrstici sta okorni in suhoparni. — Druga pesmica: Ob morju, v dveh kiticah, izraža že vsakdanjo misel: morje je kakor človeško srce — neizmerno. Igračica! Morda še kaj pošljete? Olajšajte nam končno sodbo o sebi!

G. Nedin Sterad. Tudi Vaših pesmic je troje ali četrto zašlo k nam. Radi bi bili priobčili n. pr. Vašo: V pomladni noči — toda pretrda je Vaša poezija: primere s silo nagrabljene, jezik spominja časih na Koseskega. Pričenjate:

Pomladna noč . . . Vse mirno že počiva,
kot seme v njivi razorani spi.
Odložil težke je zemljan skrbi,
da, nade žejen, sanje sveže sniva.

BELCA IZ LIPICE NA KRASU
dar avstrijskega cesarja italijanski kraljici

Ako bi izpustili spi v drugi vrstici, bi bilo takoj lepše! Nade žejen — je prisiljeno! Poizkušate se v sonetu, a ne poznate njegovega bistva!

Nestrpno v tiho noč mi duša iče,
ne zmami v boli je pomladni hlid itd.

Kako je vse to trdo, neumljivo! Po moji sodbi — Vi niste pesnik.

G. M. P. v Lj. Izpod Vašega peresa imam dva soneta s skupnim naslovom: Izpoved in z vzklikom na koncu,

ki ga slišite od Krista: Pred vratarico (t. j. zaradi ženske!) si zatajil mene! Jezik imate v oblasti in stihotvorstvo — vidi se Vam, da Vam je oblika igrača, a baš to je Vaša napaka, kajti vsebina ni dobro premišljena. V prvem sonetu se mi zdi neverjetno, da bi ponoči hodilo pošteno dekletke samo domov skozi gozd, in v drugem sonetu je tisti

„moralni maček“ zoprno naslikan: vse polno mračnih slik, a brez prave zveze — sivo nebo, shojena ravan, pa spet krvav svod neba, pa režeč pan, vse to Vam očita krivdo. Neuzitno!

G. B. Gorenjko v N. M. Izročim takoj g. dr. Opeki. Vsem ostalim odgovorim prihodnjic. D.

To in ono.

Koncert „Glasbene Matice“.

„Glasbena Matica“ bi s svojimi koncerti rada ustregla vsem. Zato je v koncertu dne 19. marca dala na spored najprej nekaj domačih izvornih zborov, ki so se sicer že vsi izvajali v koncertu dne 5. februarja, a jih ta ali oni vendar takrat ni utegnil priti poslušat, oziroma se jih je še marsikomu zahrepenelo slišati vdrugeč.

Izvajali so se topot sledeči mešani zbori: Ferjančičev „Tone solnce, tone“, dr. G. Krekova zbor „Tam na vrtni gredi“ in „Kakor bela golobica“, štirje Adamičevi: „Dekletce, podaj mi roko“, „V snegu“, „Petnajst let“ in „V gozdu“. Izmed moških zborov, ki so bili na sporedu v prejšnjem koncertu, sta se pa topot izvajala samo oba Aljaževa: „Divna noč“ in „Zakipi duša mladostna“. O kakovosti in vrednosti proizvajanih skladb sem že poročal. (Glej oceno v „Dom in Svetu“, 1911, št. 3, str. 120.) Kar se pa proizvajanja teh skladb v zadnjem koncertu tiče, omenjam le, da so se vsi zbori izvajali kar mogoče dovršeno in večinoma še bolje kot prvič. Še enkrat konstatiram, da se je Maticin zbor pod mojstrskim Hubadovim vodstvom povzpeli v zadnjem času na tako odlično višino, da ga lahko po vsej pravici imenujemo: vzoren koncertni zbor in moramo „Gl. Matici“ spričo tega dejstva le najiskrenejše čestitati. — Tudi topot je moral zbor na občno željo občinstva ponoviti dr. G. Krekovo skladbo „Kakor bela golobica“ in Adamičevo „Petnajst let“. V Aljaževem moškem zboru „Zakipi duša mladostna“ je pel baritonski solo član pevskega zboru g. E. Rumpelj, še mlada, a precej obetajoča moč, ki nas je s svojim prijetno donečim, čistim in svežim glasom kakor tudi s svojo povsem jasno in razločno izgovarjavo zelo zadovoljil. —

Drugi del koncerta je tvoril Mendelssohnov koncert za gosli v E-molu, op. 64., s spremljanjem orkestra. Kot violinist-solist je izvajal koncert abiturient „Gl. Matice“, g. Ivan Trost, in je krasno Mendelssohnovo skladbo, gotovo eno izmed najlepših v tozadavni glasbeni literaturi, igral s toliko spretnostjo in sigurnostjo, da sta Šola „Gl. Matice“ in še posebno učitelj g. Vedral lahko ponosna na takega učenca. Prvi stavek: Allegro molto appassionato in v tem zlasti kadenca, istotako zadnji stavek: Allegro molto vivace sta dala g. Trostu obilo prilike, da je pokazal svojo že zdaj veliko in solidno tehniko. Zelo moramo pohvaliti zlasti njegovo tudi v visokih legah čisto igro. V ljubeznivo-mirnem srednjem stavku: Andante — Allegretto non troppo pa je g. Trost pokazal, da ima poleg gibčnih prstov tudi srce na pravem kraju. Na vsak način smemo od g. Trosta, če se bo razvijal v tej smeri dalje, še prav mnogo pričakovati. — Orkester kot spremljevalec je bil prav diskreten in nikakor ne vsiljiv, kar je ob takih prilikah edino prav. —

Višek koncerta pa je bila brezdvomno peta Beethovnova simfonija v C-molu, op. 67., posvečena knezu Lobko-

witzu in grofu Rasonmofskemu. Izvajal jo je orkester „Slov. Filharmonije“, pomnožen z nekaterimi učitelji in gojenci „Gl. Matice“ pod vodstvom kapelnika prof. Friderika Reinerja.

Ta skladba je nekaj nenavadnega med Beethovnovimi simfonijami samimi kakor tudi v simfonijski literaturi sploh. Nepopisen udarec usode, ki se je bližal Beethovnu s tem, da mu je od l. 1800. in še posebno od l. 1802. dalje vedno boljbolj jel pešati sluh, na drugi strani pa Beethovnov naravnost gigantski odpor proti grabeči in daveči ga usodi, — to je snov in vsebina, to so glavni motivi te epohalne, vseskozi žalobno nadahnjene in tajinstvene simfonije. „Tako trka usoda na vrata“, je zapisal Beethoven sam kot pojasnilo prve glavne teme:

Simfonija ima kakor navadno štiri stavke. V prvem triumfuje usoda. V drugem je junak umirjen, četudi se usoda zopet in zopet oglašja, vendar upa na končno zmago. V tretjem stavku, v Scherzu, ki je sicer vesele in — še boljše rečeno — šaljive narave, je zopet vse mračno. Usoda zopet trka. Junak se bojuje z vsemi močmi in podi sovražnika, ki se vidno umika in izginja z bojišča. V četrtem stavku, ki je na originalen način spojen s tretjim, pa junak zapoje zmagoslavno pesem. Teme so veličastne; v orkestru se oglašijo tudi pozavne. Zanimivo je glede pozaven to, da jih uporablja Beethoven v finalu pete simfonije prvič, in pozneje samo še v šesti in deveti (zadnji) svoji simfoniji.

Osnutke za to simfonijo je pripravljala Beethoven že l. 1800. in 1801., dovršil pa jo je šele l. 1807. Prvič so jo proizvajali na Dunaju dne 22. decembra l. 1808. v gledališču „An der Wien“. In že takrat, oziroma l. 1810., ko je simfonija izšla v tisku, je napisal o njej izvrstni kritik E. T. A. Hoffmann v „Leipziger Allgemeine Musikzeitung“ obsirno in temeljito razpravo. Hoffmann jo prišteva najiminennejšim delom Beethovnovim in posebno poudarja njen vseskozi izredno romantični značaj. Visoko sta jo cenila Schumann in Wagner. Istotako so največje dandanašnje glasbene kapacitete in najostrejši kritiki brez izjeme polni hvale in občudovanja o tem monumentalnem delu.

Kar se tiče zmagoslavja, ki ga junak Beethoven slavi v finalu svoje pete simfonije, naj omenim samo to, da je Beethoven ostal v resnici zmagalec; in sicer zmagalec v

¹ Hans v. Wolzogen, Großmeister deutscher Musik (Bach, Mozart, Beethoven, Weber), str. 71.

saj je sanjal o sreči takrat, ko so ga doletavali najhujši udarci. Gotovo je tičalo v njem tudi dokaj umetniške lahkomišelnosti, brezskrbnega upanja. Toda kako bi ustvarjal ravno slovenski umetnik, če bi ga ne redilo brezmejno upanje in bi mu ne sijale zlate sanje na mračno pot. In velika ljubezen do zemlje, do slovenske zemlje, gorenjskih planin in livad je polnila Groharju dušo. Imel je pristnoljud kega duha; kako rad je včasih zakrožil „po poljansko“. In tudi v svojih delih je pokazal rad „fantovski“ temperament.

Pred devetnajstimi leti, ko je nastopil Grohar svojo pot, je kazalo, da je prišlo za slovensko upodabljačo umetnost sedem suhih let. L. 1890. je umrl Juri Šubic v Leipzigu, Janez Šubic pa že leto prej v Kaiserslauternu. Kar je bilo ostalih umetnikov, so delali

navadna naročila brez vsega šuma, tako da javnost sploh ni vedela o kakem umetniškem gibanju. Grohar je šel s podporo deželnega odbora v Gradec in karakterističen za one razmere je izrek nekega znanega tedanjega slovenskega politika, ki pa sedaj ni več aktiven, češ saj itak preveč storimo za umetnost: „V Gradcu imamo nekega ‚kmeta‘ iz Poljanske doline (Groharj), na Dunaju pa nekega ‚muzikanta‘“. V letih umetniške praznote na Slovenkem pa je rastel natihem oni krog slovenskih umetnikov, ki nam je umetnost šele ustvaril. Ta krog, med katerega je spadal tisti Grohar, je stopil v medsebojni stik šele nekaj let pred I. slovensko razstavo v Ljubljani l. 1900., za katero je izdal poziv na slovenske umetnike Alojzij Gangl na sveti večer leta 1899. (Konec prih.)

Mladim literatom.

VI.

Ko sem z novim letom odprl ta-le kotichek za mlade literate, pač nisem mislil, da nas doletí v teku leta izredna čast, da bo namreč kotichek dobil svoje posebne ilustracije. Ilustracije? kakšne neki? I, kaj niste videli v zadnji številki (št. 5) baš v našem predalu, kjer smo se pogovarjali o najvišjih skrivnostih poezije, pa stojita tam v sredi — dva čila „šimelna“, dar našega cesarja italijanski kraljici! Meni ni

VODITELJ ALBANSKIH VSTAŠEV ISA BOLETINAC

slo takoj v glavo, kaj to pomeni; zato sem se ves ogorčen pritožil pri glavnem uredništvu, zakaj devljejo konjski hlev in konje ravno v naš oddelek? In tedaj se je uredništvo prijazno nasmehnilo ter mi pojasnilo celo zadevo: tista dva belca namreč naj bi mlade pesnike spominjala pegaza, ki ga jahajo z večjim ali manjšim uspehom in ki jih včasih tudi iz sedla vrže! Kajne, kako duhovito? Ali ne zveni iz te raz'age kakor neki skrit za meh, češ da ne jahamo čilih pegazov, ampak vse kaj drugega? Naj nas zasmehujejo; jaz sem pa le teh misli, da jih je v našem mladem krogu par, ki jih privede pegaz častno na vrh Parnasa.

Naj postavim sem pesmici, ki mi ji je poslal Julij Hrast (psevdonim), čisto mlad poet, iz Ljubljane.

Pomladanska.

Čez planjavo
grem v daljavo
potnik, sam ...
In sanjavo
zro oči mi
bogvekam.

Cvete gaj,
rožni maj
nad naravo
kloni glavo
za poljub ...

Glasen spet je
temni log,
jasno petje
naokrog,
srce polni
topel slaj.
Sred polja,
vrh gora
cvete maj.

Čez planjavo
grem v daljavo
potnik, sam ...
In sanjavo
zro oči mi
bogvekam.

Poletje.

Ajda šumi
in valovi
cvetje nje belo
v vetru veselo.
Solnce svetlo je,
jasno nebo je.
V bregu se bliskajo
kose jeklene,
išče bučela si
hrane medene.
Mak pa rdi
kakor nevesta;
bela gre cesta
v polje cveteče,
topol ob strani
sanje šepeče ...

Kaj mi je vseč na teh dveh prvencih? Če ji primerjam, vidim, da nam mladi pesnik umeje z nekaterimi značilnimi potezami predočiti dve različni, a različni sliki: v Pomladanski vidimo veliko zeleno planjavo, zelen log, poln ptic, in polno ptic tudi pod nebom; in po tej planjavi stopa mladenič, sanjavo zroč, naprej. Vse drugače v Poletju: vroče solnce na nebu, cvetoča ajda na polju, v njej čebele, v bregu kosci, sredi polja bela cesta, a nikogar ni na njej, ki bi sanjavo naprej. Zdi se mi, da hoče reči: sanjavnost mladih let izgine, ko se prične moško delo v potu in vročini. Prva je še zelo subjektivno pobarvana, poetov jaz stoji v ospredju; v drugi se poet skoro popolnoma strne s prirodo. A druga slika še ni popolna: na koncu, kjer pravi, da topol šepeče sanje, bi morala stati kakšna krepka misel, n. pr. topol šepeče o miru, ki lega na zemljo po vročem, težkem dnevu, — ali kaj podobnega. Vendar slutim, da se javlja že zdaj talent.

Zdi se mi, da se tudi v Vas, g. M. Z. v M., zadnjič nisem motil. Poslali ste mi to-le pesmico:

S a m.

Nebo nad mano se rdi...
večerni zvon čez plan doni...
Ah, kak sladko, sladko bi zdaj,
bi sanjal vekomaj...

Tu sanjal bi in tu živel
in pota svoja bi umel,
ko poeziji čisti bi
strmel v oči...

V teh vrsticah tiči poezija; treba bi bilo še nadomestiti tisti nedoločni tu in pota svoja z bolj določnimi predstavami, pa bi bila prav dobra.

Naš list pa nima sotrudnikov samo doma, ampak tudi daleč tam — v novem svetu. Iz Amerike smo prejeli od mladega moža več pesmic. Eno — Inteligenca — naj natisnemo! Blagovoljni čitatelj sicer takoj izprevidi, da prevladuje še proza, a nekaj poetičnega pa ima vendarle v sebi: namreč tisto sveto jezo nad zaničevalci umetnosti. Iz verzov razvidim, da je njih stvoritelj velik prijatelj glasbe; dobro nam dé, da se v novi domovini spominja Triglava;

zanimivo je tudi, da pogledamo malo v duševno življenje plutokracije ameriške.

Poet bi nam moral sicer tudi še nekatere stvari pojasniti, n. pr. kdo je Calvé, mi v Evropi ne vemo; a prav radi ga bomo čitali, če nam kaj pove iz življenja Slovencev v Ameriki — v pesniški obliki. Pozdrav izpod Triglava!

Inteligenca.

I. Z., Cleveland.

V hram modric se veličastni bogatinov svet pomika, dami vsaki se oblastni spremljevalec njen dobrika.

Vse se v svili tu košati, zreš zlato, srebro povsodi; — kāk si srečen, ljud bogati, v najnovejši svoji modi!

V lože sede vse in gleda, hipno jih Calvé zanima, kmalu pa jim vse preseda, opera več čara nima.

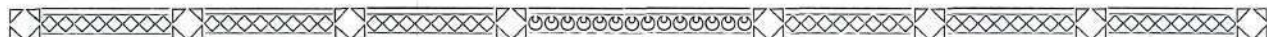
Dame vse že klepetajo, moda, ta se obravnava; v tem pač večji slaj imajo, kot turist tam vrh Triglava.

Moški so že vsega siti, rajši bi pri kvartah pili; tu jim je pokora biti, z opero se vsak le sili. —

Tem bogatim puhloglavcem umétnost je kitajski kuli... bahati se hče hinavcem, češ, da so Calvéja čuli.

Hoteli smo z današnjo številko odgovoriti vsem pošiljateljem, toda od zadnjič je prišlo zopet nekaj novih, deloma težkih pisem; zato prihodnjic naznamim nov način, kako bo vsak nov poet prav hitro izvedel našo sodbo o svojih stihih.

D.

To in ono.

Koncert „Glasbene Matice“.

Zadnji Matičin koncert v letošnji sezoni dne 10. maja je imel jako zanimiv in vabljiv spored.

Predvsem treba imenovati V. Parmovega „Povodnega moža“, izvirno slovensko glasbeno delo večjega obsega, ki je vzbujalo zadnje čase obilo zanimanja med slovenskim glasbenim občinstvom in tudi v prvi vrsti povzročilo velik obisk zadnjega koncerta. Parma je med slovenskimi skladatelji prvi, ki se je spravil na Prešernovega „Povodnega moža“. Za uglasbitv te krasne balade se je poslužil mešanega zboru, dveh solistov in orkestra. Zbor ima vlogo pripovedovalca; kot solista nastopita Uršika (sopran) in povodni mož (tenor); orkester pa ima nalogo osvetljevati scenično vsebino, oziroma čuvstvovanje nastopajočih oseb. — Cela skladba ima za podlago dva glavna stebra, — dva motiva: motiv povodnega moža, ki je po svojem ustroju mogočen,

trd, temno demonskega značaja¹; drugi motiv pa je lahko se gibajoči, vedri in veseli plesni motiv.² Ta dva glavna motiva dajeta skladbi — kolikortoliko — znak enotnosti. A vendar moram reči, da ta enotnost zelo rpi vsled silno pogosto se menjajočih manjših odstavkov, ki se kot nekaki utrinki zdaj tu, zdaj tam pokažejo in izgube. — Parma je znan po svojih melodioznih in lahkokrilih operah. Tudi „Povodni mož“ je vseskoz zelo melodiozen, a ne povsod popolnoma originalen; to zadeva zlasti arije povodnega moža in Uršike,

Florenco, mesto Medičejcev. Avstrijski denar je že zamenjal deloma v italijanski. Pa se je ustavil kazalec na uri življenja in božja dekla, bela smrt, ga je poljubila na čelo.

V petek, 21. aprila t. l., popoldne se je vil izpred mrtvašnice dež. bolnišnice v Ljubljani Groharjev pogreb k Sv. Križu, kjer počiva sedaj sredi Ljubljanskega polja, s Kamniškimi planinami v ozadju, na severozapadu se pa odpira gorenjska stran. Skromen je bil pogreb, ali kakor bi čutila naša zemlja, naše nebo,

— po vsej krajini je bila tedaj razlita ona specifična Groharjeva „štimunga“, kot jo srečujemo v njegovih pejzažih.

Dostavek. — Pomotoma sem napisal, da je Grohar prvokrat razstavil svoj veliki pejzaž „Spomlad“ (ki ga je slikal na Brdu pri Rahnetu) v Secesiji; v resnici ga je razstavil pri Miethkeju. — Dostaviti mi je tudi, da je Grohar skupaj s Savani razstavil l. 1908. v Varšavi in v Krakovu.

J. R.

Mladim literatom.

VII.

Danes se pogovarjam z Vami zadnjikrat pred počitnicami, ali pa sploh zadnjikrat v tej obliki. Kajti brez škode ti-le nauki prenehajo, ker so popolnoma brezplodni. Manjka jim tiste živahnosti in dobrosrčnosti, ki vzbujata zaupanje in odpre srce. Kakšno življenje n. pr. pólje na platnicah lista naših akademikov „Zore!“ Te-le vrstice pa doslej niso vzbudile skoro nikakršnega odmeva. In kdor molči, dovolj glasno govori — za tistega, ki molk čuti in razume. Pa tudi s komer govorim, vsak si je ta-le predal mislil drugače, samo takega ne, kakoršen je bil dozdej. In končno sem iz merodajnih ust izvedel, da je bila semtertja moja sodba jako krivična. Vzrokov več ko dovolj, da stopim s tega uzurpiranega sodnega stolca.

Vendar pa si ne morem kaj, da Vam ne bi sedaj-le, ko se prične najlepši čas za mlade literate-dijake, zlasti čas velikih počitnic, prav toplo priporočil neke stvari. Vem sicer, da zavzema v Vašem počitniškem načrtu to ali ono potovanje po naši domovini prvo mesto, in prav je tako; ali precej časa bo le še ostalo. In kako bi ga najbolj porabili? Ravnokar je izšel drugi zvezek prof. Iv. Grafenauerja Slovstvene zgodovine, ki obravnava prezanimivo dobo narodnega prebujenja od l. 1843—1868; koliko se tukaj lahko naučite! V I. zvezku namreč, kjer stoji v ospredju velikan Prešeren, se godi mlademu literatu kot turistu pred nebotično goro, ki se mu zdi popolnoma nedostopna, kajti

Prešeren stoji naenkrat velik pred nami, ne da bi vedeli, kako se je v mladosti učil, razvijal, izpopolnjeval; vse drugače je v tej dobi: tu pa čisto natančno gledamo Fr. Levstika kot dijaka v šoli in doma na počitnicah, kaj dela, s čim se ukvarja, kako začenja in kako raste; mladostnim letom njegovim je posvetil g. pisatelj str. 272—293, s čimer je Vam, mladim literatom, pripravil prav cesarski obed. Izborna so opisana tudi mlada leta Simona Jenka, dalje mladost pisateljev Jan. Trdine, Fr. Erjavca in Janeza Mencingerja. Naj Vam bo ta knjiga vsakdanja hrana; prebirajte jo noč in dan. Če je nimaš sam, pa si jo izposodi; gotovo jo dobiš pri kakem imovitejšem prijatelju naše mladine.

Ko boste prebirali to knjigo, se Vam iznova potrdi stara resnica, ki sem jo vam povedal v 1. št. t. l. (pri Koljčovem), da v kljub preziranju in zatiranju, v kljub nebriznosti in neprijaznosti sodobnikov to, kar je čilega, obvelja.

In s tem lahko končam. Samo neki star dolg naj še prej poravnam. Nekaj drobiža mi je namreč še ostalo neocenjenega. Da tudi to reč natančno uredimo, predlagam, da dotični gg. pošiljatelji pridejo osebno v uredništvo; naznanite mi po dopisnici, kdaj morete, da si določimo uro. Ustno se mnogo lažje, temeljiteje in z večjim pridom napravi ta literarni „pretres“. V tem imam že nekaj izkušnje. In pa še nekaj: po ustni kritiki se skoro vselej ločita pesnik in kritik — brez jeze.

D.

To in ono.

Prvi slovenski oratorij.

Slutili smo, da naš zaslužni skladatelj, p. Hugolin Sattner, ne bo završil svoje umetniške poti z „Jeftejevo prisego“. Poroča se nam, da je ravnokar dokončal oratorij v proslavo Marijinega Vnebovzetja. Naslov velikemu glasbenemu delu je „Canticum Assumptionis B. M. V. — Pesem o Vnebovzetju prebl. Device Marije“. Besedilo mu je zložil dr. Mihael Opeka po gradivu, ki ga je iz sv. pisma skrbno razbral dr. Aleš Ušeničnik. Oratorij ima tri dele: Dormitio (Smrt), Assumptio (Vnebovzetje) in Coronatio (Kronanje Marijino) in je zložen za orkester, zbor in soli. To je prvi oratorij, ki je posvečen sveti Bogorodnici, a je tudi prvi oratorij, s katerim je zabogatelja slovenska glasbena literatura. „Dom in Svet“ bo priobčil v teku časa

natančnejše poročilo in tudi besedilo oratorija. Za danes omenimo le, da je delo že izročeno tisku in da bo „Kato-liška Bukvarna“ začetkom meseca oktobra izdala klavirski izvleček, ki se bo po subskripciji dobil ceneje nego pozneje v knjigotrštvu. Majhen narod smo, zato je založba takega dela kočljiva stvar; vendar smo uverjeni, da bo našel ta prvi slovenski oratorij pot v vsako glasbeno nadarjeno družino.

Slovenska spomladanska umetniška razstava je bila otvorjena dne 3. junija. Poleg drugih slovenskih umetnikov so razstavljene tudi slike umrlega Groharja. Novost v razstavi je zbirka fotografij slovenskih fotografskih amaterjev. — Poročilo o razstavi priobčimo prihodnji mesec.